

**FICTION
CONNECTION**

COLECȚIE COORDONATĂ DE
Magdalena Mărculescu

Emmanuel Carrère

Limonov

Traducere din franceză și note de
Doru Mareș

Editori:
Silviu Dragomir
Vasile Dem. Zamfirescu

Director editorial:
Magdalena Mărculescu

Redactori:
Gabriela Riegler
Raluca Hurduc

Coperta colecției:
Faber Studio (Ioan Olteanu)
Foto copertă: © Konstantinov Alexei/ITAR-TASS/Corbis

Director producție:
Cristian Claudiu Coban

Dtp:
Corina Rezai

Corectură:
Rodica Petcu
Eugenia Ursu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
CARRÈRE, EMMANUEL

Limonov / Emmanuel Carrère ; trad.: Doru Mareș. –
București : Editura Trei, 2014
ISBN 978-973-707-810-0

I. Mareș, Doru (trad.)

821.133.1-31=135.1

Titlul original: Limonov
Autor: Emmanuel Carrère

Copyright © P.O.L. éditeur, 2011

Copyright © Editura Trei, 2014
pentru prezenta ediție

C. P. 27-0490, București
Tel. /Fax: +4 021 300 60 90
e-mail: comenzi@edituratrei.ro
www.edituratrei.ro

ISBN: 978-973-707-810-0

*Cel care vrea să restaureze
comunismul nu are capul pe umeri.
Cel care nu-l regretă nu are inimă.*

Vladimir Putin

Prolog

Moscova, ottobre 2006,
settembre 2007

Până când Anna Politkovskaia a fost împușcată pe treptele casei în care locuia, pe 7 octombrie 2006, doar cei care erau interesați de războiul din Cecenia cunoșteau numele curajoasei jurnaliste, opozantă declarată a politicii lui Vladimir Putin. Imediat însă după asasinat, figura ei tristă și hotărâtă a ajuns, în Occident, imaginea libertății de expresie. Întrucât, la vremea respectivă, filmam pentru un documentar într-un orașel din Rusia, țară în care mă duceam deseori, cum s-a aflat vestea morții Annei Politkovskaia, o revistă mi-a propus să iau primul avion pentru Moscova. Sarcina mea nu ar fi fost să fac o anchetă despre crimă, ci, mai degrabă, să stau de vorbă cu oamenii care o cunoscuseră și ținuseră la jurnalistă. Astfel, am petrecut o săptămână în birourile de la *Novaia Gazeta*, ziarul al cărui reporter-vedetă fusese, dar și printre membrii unor asociații pentru apărarea drepturilor omului și ai unor comitete alcătuite din mamele soldaților uciși ori mutilați în Cecenia. Birourile erau minuscule, prost luminate, dotate cu niște computere antice. Activiștii care au acceptat întrevederile cu mine erau deseori în vârstă și îngrozitor de puțini, un cerc foarte restrâns, în care toată lumea se cunoștea cu toată lumea, în care și eu

am ajuns rapid să îi cunosc pe toți, iar acest cerc restrâns constituia, practic, unica opoziție democratică din Rusia.

La Moscova, în afara celor câțiva prieteni ruși, mai cunoșteam și un mic cerc de expatriați francezi, jurnaliști și oameni de afaceri care, seara, după întâlnirile din timpul zilei, când le povesteam cele aflate, zâmbeau cumva compătimitor: bravii democrați despre care le vorbeam, militanții aceia pentru drepturile omului or fi fost ei, fără discuție, oameni respectabili, dar, cinstit vorbind, nimănui nu-i păsa de ei, fiindcă nu făceau altceva decât să poarte o luptă pierdută încă de la început, într-o țară în care nu ducea nimeni grija libertăților formale, din moment ce fiecare avea dreptul de a se îmbogăți. Pe de altă parte, nimic nu-i amuza ori, în funcție de caracterul fiecăruia, nu-i irita mai tare pe prietenii mei expatriați decât teza, răspândită în opinia publică franceză, conform căreia uciderea Annei Politovskaia fusese ordonată de FSB — poliția politică numită, pe vremea Uniunii Sovietice, KGB — și, mai mult sau mai puțin, de însuși Putin.

— Ia stai așa, mi-a zis Pavel, un universitar ruso-francez reconvertit în om de afaceri, să știi că trebuie să se termine odată cu modul ăsta de a spune orice îți dă prin cap despre oricine. Știi ce-am citit, în *Nouvel Obs*, parcă? Că, oricum ai da-o, tot e ciudat că Politkovskaia a fost împușcată, ca din întâmplare, chiar de ziua lui Putin. *Ca din întâmplare!* Sesizezi de câtă tâmpenie trebuie să dai dovadă ca să scrii negru pe alb chestia asta cu: *ca din întâmplare?* Poți să îți imaginezi scena? Ședință de criză la FSB. Șefu-ăl mare zice: băi, băieți, puneți-vă mintea la contribuție! Uite-acuma vine aniversarea lui Vladimir Vladimirovici și trebuie să găsim un cadou care chiar

să-i facă plăcere. Cui îi dă ceva prin căpăţână? Băieţii clocesc tema, pe urmă se aude un glas: dacă i-am aduce capul Annei Politkovskaia, pisăloaga aia care-l critică tot timpul? Murmur de aprobare. Tiii, ia te uită ce idee bună! La treabă, copii, aveţi mână liberă! Iartă-mă, continuă Pavel, dar nu-mi vii mie să-mi vinzi poveşti de-astea. Poate, în mod excepţional, numai în vreun remake rusesc după *Les tontons flingueurs*. Dacă e însă vorba despre realitate, în niciun caz. Fiindcă, ştii ceva? Realitatea este aceea pe care a subliniat-o şi Putin, şocând sfielnicele suflete ale Occidentului: asasinarea Annei Politkovskaia şi tot tămbălăul de după au făcut mai mult rău Kremlinului decât toate articolele scrise de aceasta într-un ziar pe care şi așa nu-l citea nimeni.

Îi ascultam pe Pavel şi pe prietenii lui, prin apartamente pe care cei ca ei le pot închiria, cheltuind o avere, în centrul Moscovei, apărând puterea politică şi zicând că, în primul rând, lucrurile ar fi putut fi de o mie de ori mai rele şi, în al doilea, că ruşii sunt mulţumiţi de viaţa pe care o duc, așa că, în numele a ce ajung unii să le dea lecţii? Ascultam însă şi femei triste şi consumate care, în timpul zilei, îmi povesteau despre răpiri din timpul nopţii în maşini fără numere de înmatriculare, despre soldaţi torturaţi nu de către duşmani, ci de către superiorii lor şi, mai ales, despre refuzul de a li se face dreptate. Lucru care revenea fără încetare. Că poliţia şi armata sunt corupte ar fi, cumva, de la sine înţeles. Că viaţa omenească face puţine parale ţine de tradiţia rusească. Însă aroganţa şi brutalitatea de care dau dovadă reprezentanţii puterii atunci când simplul cetăţean riscă să le ceară socoteală, certitudinea că nu au cum fi pedepsiţi vreodată, lucrul acesta într-adevăr nu îl suportă nici mamele soldaţilor,

nici acelea ale copiilor masacrați la școala din Beslan, în Caucaz, nici apropiții victimelor de la Teatrul Dubrovka.

Amintiți-vă, era în octombrie 2002. Toate televiziunile din lume nu au mai arătat altceva timp de trei zile. Niște teroriști ceceni au luat ostatic întreg publicul din teatru în timpul reprezentării unei comedii muzicale intitulată *Nord-Est*. Forțele speciale, excluzând orice negociere, au rezolvat problema gazându-i, odată cu cei ce făcuseră ostatic publicul, și pe ostatici, fermitate pentru care președintele Putin le-a felicitat călduros. Numărul victimelor civile este încă sub semnul întrebării, situându-se, se pare, în jurul a o sută cincizeci, iar rudele și prietenii acestora sunt considerați un fel de complici ai teroriștilor atunci când se întrebă dacă nu cumva s-ar fi putut trata și altfel situația, dacă nu cumva s-ar fi putut manifesta o altă atitudine față de ei și de doliul lor, măcar cu mai puțină nepăsare. De atunci, în fiecare an, aceștia se strâng într-o ceremonie comemorativă pe care poliția nu îndrăznește să o interzică, dar pe care o supraveghează îndeaproape, ca pe o adunare de protest, ceea ce, de fapt, a și devenit.

Am participat și eu. Aș zice că, în fața teatrului, se aflau vreo două sau trei sute de persoane și tot atâția soldați din trupele OMON, echivalentul rusesc al CRS-ului¹ de la noi, având un echipament similar, așadar, căști, scuturi și bastoane grele. A început ploaia. S-au deschis umbrelele deasupra lumânărilor care, cu gule-rașele lor de hârtie făcute să nu lase ceara să picure pe

1 CRS: Compania Republicană de Securitate, forță de ordine civilă organizată în Franța în decembrie 1944, cu sarcini relativ apropiate de cele ale Jandarmeriei din România. (N.t.)

degete, îmi aminteau de slujbele ortodoxe la care eram dus, de Paști, când eram mic. Icoanele fuseseră înlocuite cu pancarte pe care se aflau fotografiile și numele celor morți. Oamenii care țineau pancartele și lumânările erau orfani, văduvi și văduve, părinți care își pierduseră copilul — pentru care nici în rusă, nici în franceză nu există un cuvânt anume. Nu apăruse niciun reprezentant al statului, după cum a subliniat cu o mânie rece reprezentantul familiilor, cel care a spus câteva cuvinte, singurele pronunțate pe tot parcursul ceremoniei. Nici vorbă de discursuri, de sloganuri, de cântece. Cu toții s-au mulțumit să rămână în picioare, tăcuți, fiecare cu lumânarea lui în mână, ori să vorbească încet, în grupuri mici, dincolo de gardurile puse de cei de la OMON, care închiseseră astfel perimetrul. Uitându-mă de jur împrejur am recunoscut mai multe chipuri: în afara familiilor îndoliate, se adunaseră toți cei din mica lume a opozanților, pe care o tot frecventam de o săptămână. Am schimbat câteva semne din cap, pătrunși de o profundă mâhnire.

Pe ultima treaptă, chiar în fața ușilor închise ale teatrului, am observat o figură care mi s-a părut cumva cunoscută, fără a reuși să o identific. Era un bărbat îmbrăcat într-un palton negru, ținând, ca și ceilalți, o lumânare în mână, înconjurat de mai multe persoane cu care vorbea în șoaptă. Aflat în centrul cercului de cunoștințe, dominând mulțimea, retras, dar atrăgând privirile, lăsa impresia unei persoane importante. Aveam senzația bizară că observ șeful unei bande asistând, păzit de fideli, la înmormântarea unuia dintre oamenii săi. Nu-l puteam vedea decât din spate și ușor din profil, gulerul ridicat al

paltonului trecând până mai sus de barbișon. O femeie de lângă mine, care îl observase și ea, i-a spus unei vecine:

— A venit și Eduard. Foarte bine.

Bărbatul a întors capul de parcă, în pofida distanței, ar fi auzit-o. Flacăra lumânării i-a accentuat trăsăturile.

Și așa l-am recunoscut pe Limonov.

2

De câtă vreme nu m-am mai gândit la el? L-am cunoscut la începutul anilor optzeci, când se mutase la Paris aureolat de succesul romanului lui de scandal *Poetul rus preferă negrii uriași*, în care povestește viața groaznică și superbă pe care o dusesese la New York, după ce fugise din Uniunea Sovietică. Slujbe mărunte, supraviețuire de pe o zi pe alta prin hoteluri sordide, uneori pe străzi, relații sexuale întâmplătoare, hetero și homosexuale, beții, furturi și încăierări. Toate acestea te puteau duce cu gândul, în privința violenței și a furiei, la deriva urbană a personajului lui Robert de Niro din *Taxi Driver*, iar în privința elanului vital, la romanele lui Henry Miller, din care Limonov își trăgea pielea tăbăcită ca o scoarță și indiferența de canibal. Cartea aceea nu era nici pe departe un nimic, iar autorul, când ajungeai să-l cunoști, nu te dezamăgea. Erai obișnuit, pe atunci, cu disidenții sovietici bărboși, gravi și prost îmbrăcați, care locuiau în apartamente strâmte, pline de cărți și de icoane, care pe treceau nopți întregi vorbind despre mântuirea lumii prin

ortodoxie, și te trezeai în fața unui tip sexy, trecut prin ciur și prin dârmon, amuzant, părănd în același timp un marinar scăpat de la cine știe ce chef și un star rock. Eram în plină eră punk, eroul lui, pe care și-l revendica, era Johnny Rotten, liderul grupului *Sex Pistols*, iar pe Soljenițin îl făcea „prost bătrân“ fără nicio rușine. Era, pur și simplu, relaxantă disidența aceea *new wave*, iar Limonov, la sosire, devenise vedeta micii lumi literare pariziene în care, personal, abia îmi făceam intrarea cu timiditate. Nu era autor de ficțiune, nu știa să își povestească decât propria viață, dar aceasta era una pasionantă și o relata foarte bine, într-un stil simplu, concret, fără floricele, cu energia unui Jack London rus. După cronicile din emigrație, și-a publicat amintirile din copilăria petrecută într-un cartier mărginaș al Harkovului, un oraș din Ucraina, apoi cele de delincvent juvenil, apoi de poet de avangardă în Moscova, sub Brejnev. Vorbea despre vremurile respective și despre Uniunea Sovietică cu o nostalgie malițioasă, ca despre un paradis pentru *hooligans* care știau să se descurce și nu rareori, la încheierea cinei, când toată lumea era beată moartă cu excepția lui, care ținea teribil la alcool, făcea elogiul lui Stalin, ceea ce spunea multe despre plăcerea lui de a provoca. Puteai da de el pe la Palace, îmbrăcat în haina groasă de ofițer al Armatei Roșii. Scria la *Idiot international*, ziarul lui Jean-Édern Hallier, care nu avea cine știe ce ținută ideologică, dar care aduna o mulțime de spirite nonconformiste, sclipitoare. Îi plăcea să sară la bătaie și avea un incredibil succes la femei. Libertatea comportamentului și trecutul aventuros impuneau tinerilor burghezi care eram, la vremea aceea. Limonov era barbarul, haiducul nostru, pe care-l adoram.

Lucrurile au început să ia o întorsătură ciudată în clipa în care s-a prăbușit comunismul. Toată lumea se bucura, cu excepția lui, care nu părea deloc să glumească atunci când cerea aducerea lui Gorbaciov în fața plutonului de execuție. Dispărea în lungi călătorii prin Balcani și am descoperit oripilați că intrase în război alături de trupele sârbe care, pentru noi, erau asemenea naziștilor ori celor vinovați de genocidul populației hutu. A putut fi văzut, într-un documentar BBC, trăgând cu mitraliera spre orașul Sarajevo, asediat în acel moment, sub ochiul binevoitor al lui Radovan Karadžici, conducătorul sârbilor bosniaci și criminal de război dovedit. După aceste isprăvi s-a întors în Rusia, unde a înființat un partid politic purtând promițătorul nume de Partidul Național-Bolșevic. Uneori, anumite reportaje ne aduceau imaginea unor tineri cu craniile rase, îmbrăcați în negru, care defilau pe străzile Moscovei cu salutul pe jumătate hitlerist (brațul ridicat), pe jumătate comunist (pumnul strâns), zbierând sloganuri precum: „Stalin! Beria! Gulag!“ (subînțelegându-se: „Le vrem înapoi!“). Drapelele pe care le fluturau le imitau pe ale celui de-al Treilea Reich, cu secera și ciocanul în locul svasticii. Iar exaltatul cu șapcă de baseball, care gesticula, cu megafonul strâns în mână, în fruntea coloanelor, nu era altul decât băiatul pus pe poante și seducător căruia, cu doar câțiva ani în urmă, ne declaram mândri să-i fim prieteni. Ceea ce producea un efect la fel de straniu ca atunci când descoperi că un fost coleg de liceu a ajuns cine știe ce mare bandit ori s-a aruncat în aer într-un atentat terorist. Te gândești din nou la el, readuci în fața ochilor amintirile cu el și încerci să îți imaginezi ce înlănțuire a circumstanțelor și ce resor-turi intime i-au putut trimite viața atât de departe de a

noastră, a celorlalți. În 2001 am aflat că Limonov fusese arestat, judecat și închis pentru motive destul de obscure, printre care traficul de arme și o tentativă de lovitură de stat în Kazahstan. Puțin spus că ne-am repezit unii peste alții, la Paris, pentru a semna o petiție prin care solicitam repunerea lui în libertate.

Habar nu aveam că ieșise din pușcărie și, oricum, eram uimit să dau de el acolo. Părea mai puțin rocker decât pe vremuri, mai intelectual acum, dar păstrând aceeași aură imperioasă, energică, palpabilă și de la o sută de metri. Am ezitat să mă așez la coada formată din persoane care, vizibil emoționate, veniseră să îl salute cu tot respectul. La un moment dat, privirile ni s-au încrucișat și, cum nu a dat semne că m-ar fi recunoscut și cum, de altfel, nici nu prea știam ce i-aș fi putut spune, am lăsat-o baltă.

Tulburat de întâlnire, m-am întors la hotel, unde mă aștepta o nouă surpriză. Parcurgând o culegere de articole ale Annei Politkovskaia, am descoperit că, doi ani mai înainte, urmărise procesul celor treizeci și nouă de militanți ai Partidului Național-Bolșevic acuzați că invadaseră și vandalizaseră sediul administrației prezidențiale strigând: „Putin, cară-te!“, crimă pentru care primiseră pedepse grele cu închisoarea. Politkovskaia le luase sus și tare apărarea: nu erau decât niște tineri curajoși, integrați social, singurii ori aproape singurii în stare să ofere încredere în viitorul moral al țării.

Nu puteam să-mi revin. Cazul mi se păruse clasat fără drept de apel: Limonov nu era decât un fascist înfiorător aflat în fruntea unei miliții de *skinheads*. Or, iată că o femeie considerată de toată lumea, de la moartea ei, drept

o sfântă, vorbea despre Limonov și ai lui ca despre niște eroi ai luptei pentru democrație în Rusia. Pe internet, același mod de a vedea lucrurile dinspre Elena Bonner. Elena Bonner! Văduva lui Andrei Saharov, marele savant, marele disident, marea conștiință morală, laureat al Premiului Nobel pentru Pace. Și ei i se păreau foarte de bine acei *nasbols*, cum am aflat cu respectiva ocazie că sunt numiți în Rusia membrii Partidului Național-Bolșevic. Ar trebui poate, spunea ea, să își schimbe numele partidului care, acum, sună rău pentru anumite urechi. Altfel, sunt niște oameni uimitori.

Câteva luni mai târziu, am aflat că, sub numele de *Drugaia Rossia — Cealaltă Rusie* —, s-a alcătuit o coaliție politică formată din Gary Kasparov, Mihail Kasionov și Eduard Limonov, așadar, unul dintre cei mai mari jucători de șah ai tuturor timpurilor, un fost prim-ministru al lui Putin și un scriitor, conform criteriilor noastre, de nefrecventat. Ciudat atelaj. Evident, ceva se schimbuse, poate nu Limonov însuși, ci locul pe care îl ocupa în țara lui. Iată de ce, în momentul în care Patrick de Saint-Exupéry, pe care îl cunoscusem drept corespondent al lui *Figaro* la Moscova, mi-a vorbit despre o revistă de reportaje căreia îi pregătea lansarea, întrebându-mă dacă nu aveam vreun subiect pentru primul număr, i-am răspuns fără să stau pe gânduri: Limonov. Patrick s-a uitat la mine cu ochii mari:

- Limonov nu e decât un amărât de escroc.
- Nu știi, trebuie să mă duc să văd, i-am răspuns.
- Bine, a scurtat-o Patrick fără a-mi mai cere alte explicații. Du-te și vezi.

Mi-a luat ceva timp până i-am dat de urmă, până i-am obținut numărul de mobil de la Sașa Ivanov, un

editor din Moscova. Și, odată ce l-am avut, mi-a mai trebuit încă timp până l-am format. Ezitam asupra tonului de adoptat, nu doar în fața lui, dar și în fața mea: eram un vechi prieten sau un reporter bănuitor? Trebuia să îi vorbesc în rusă ori în franceză? Să mă adresez cu tu sau cu dumneavoastră? Toate aceste ezitări mi le amintesc, curios lucru însă, nu și cuvintele pe care le-am pronunțat când, încă de la primul apel, fără a mai aștepta următorul, a răspuns. Probabil că mi-am spus numele, iar el, fără o secundă de ezitare, mi-a răspuns:

— Ei, Emmanuel, ce mai faci?

Luat pe nepregătite, am bolborosit ceva gen bine, doar nu ne cunoșteam decât puțin, nu ne mai văzuserăm de cincisprezece ani, mă așteptam să fie necesar să-i reamintesc cine sunt. A continuat imediat:

— Parcă ai fost la ceremonia de la Dubrovka, anul trecut, nu-i așa?

Am rămas fără grai. De la o sută de metri depărtare îl privisem îndelung, însă ochii nu ni se întâlniseră decât pentru o clipă și nimic din partea lui, nici vreo oprire, nici vreo ridicare din sprâncene nu dovedeau că m-ar fi recunoscut. Ceva mai târziu, când mi-am revenit din uimire, mi-am zis să Sașa Ivanov, prietenul editor, era posibil să-l fi anunțat că aveam să-i telefoniez, numai că Sașa nu știa nimic despre prezența mea la Dubrovka, așa că misterul rămânea neștirbit. Mai târziu am priceput că nu era vorba despre niciun mister, ci că, pur și simplu, are o memorie prodigioasă și o nu mai puțin prodigioasă stăpânire de sine. I-am spus că doream să scriu un articol de mari dimensiuni despre el și a acceptat fără fasoane să vin și să petrec două săptămâni alături de el, „doar dacă nu mă vor băga la închisoare”, a adăugat.

Doi tineri masivi, cu craniile rase, cu blugi și gecii negre, cu ghete de *rangers* au venit să mă caute pentru a mă conduce la șeful lor. Traversăm Moscova la bordul unei Volga negre cu geamurile fumurii. Mai că m-aș fi așteptat să mă lege și la ochi, însă nici vorbă, îngerii mei păzitori se mulțumesc să verifice rapid curtea imobilului, apoi casa scărilor, în sfârșit palierul pe care se află un mic apartament întunecat, mobilat ca o locuință părăsită și ocupată ilegal, în care alți doi posesori de cranii rase își omoară timpul fumând. Eduard, îmi comunică aceștia, deține trei sau patru domiciliu în Moscova, schimbându-le pe cât de des cu puțință, își interzice un program regulat și nu face nici măcar un pas fără gărzile de corp — militanți din partidul lui. În timp ce sunt sfătuit să am răbdare, îmi zic că reportajul începe bine: ascunzători, clandestinitate, tot ce e mai romanesc posibil. Atâta doar că am de ales între două versiuni ale acestui romanesc: terorism ori rețea de rezistență, Carlos sau Jean Moulin? Nu e vorbă, atâta timp cât jocurile nu sunt făcute, câtă vreme nu au încremenit într-o versiune oficială a istoriei, cele două cam seamănă. Mă întreb și ce o fi așteptând Limonov de la vizita mea. Nu cumva, dezgustat de cele câteva portrete făcute de unii jurnaliști occidentali, se ferește de mine ori se bizuie pe mine pentru a-l reabilita? Habar nu am. Nu se prea

întâmplă să te pregătești să întâlnești pe cineva și să mai și scrii despre el, știind atât de puțin de unde bate vântul.

Îl găsesc stând în picioare, în blugi și pulover negre, în biroul spartan, cu stururile trase, în care am fost invitat într-un târziu. Strângere de mână, fără un surâs pe buze. Pândă. La Paris ne tutuiam, dar la telefon mi s-a adresat cu dumneavoastră și așa a rămas. În pofida lipsei de exercițiu, vorbește mai bine franțuzește decât mine rusește, așa că o ținem pe franțuzește. Pe vremuri făcea flotări și ridica haltere un ceas pe zi și probabil că încă mai continuă fiindcă, la șaizeci și cinci de ani, e încă zvelt: abdomen plat, siluetă de adolescent, piele netedă și mată de mongol, numai că acum și-a lăsat mustați și cioc grizonante, care îi dau un pic din aerul unui d'Artagnan îmbătrânit, cel din *După douăzeci de ani*, și mai mult din al unui comisar bolșevic, mai ales din cei ai lui Troțki — deși, după câte știu, Troțki nu făcea *bodybuilding*.

În avion recitisem una dintre cele mai bune cărți ale lui, *Jurnalul unui ratat*, în care, pe coperta a patra, era anunțat în culori: „Dacă Lee Harvey Oswald sau Charles Manson ar fi ținut un jurnal, atunci cu acesta ar fi trebuit să semene“. Am copiat câteva pasaje în carnetul meu. Acesta, de pildă: „Visez la o insurecție violentă. Nu voi ajunge niciodată un Nabokov, nu voi alerga după fluturi pe câmpurile elvețiene, pe o pereche de picioare anglofone și păroase. Dați-mi un milion și voi număra arme și voi ridica oamenii în indiferent care țară“. Acesta era scenariul pe care și-l povestea la treizeci de ani, emigrant fără un chior în buzunar pe trotuarele New Yorkului, și iată că, după alți treizeci de ani, filmul era realizat. Iar el joacă rolul la care visase: revoluționar de meserie, tehnician al gherilei urbane, Lenin în vagonul său blindat.